

УДК 342.4

*Олександр Васильович Батанов,
провідний науковий співробітник
відділу конституційного права та місцевого самоврядування
Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: 0000-0002-0239-4539*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ У ВИМІРІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Зарубіжний досвід свідчить, що фінансово-економічні фактори усе більше впливають як на життя людини й її соціальне і природне довкілля, так і на процеси формування демократичної державності в цілому, функціонування й організацію публічної влади. Сучасні суспільство і держава з метою свого оптимального та цивілізованого функціонування, об'єктивно вимагають наявності системи взаємопов'язаних ринків, що втягує у свій обіг не тільки звичайні товари і послуги, а й саму працю, продукти культурної та інтелектуальної діяльності тощо. Вплив «ефекту економіки» та «публічних фінансів» відчувається практично на всіх суспільних структурах та інститутах. Соціально-політичне життя суспільства та функціонування соціальної держави чимдалі більше концентрується навколо створення умов для динамічного фінансово-економічного розвитку.

Нові економічні виклики не лише для України й європейського континенту, а й світу в цілому, виникли в умовах триваючої понад дев'ять років російсько-української війни. Попри це, вже сьогодні актуалізується питання щодо проведення системних заходів з повоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме як інституційне й функціональне відновлення, насамперед відбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини, так і визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди. Насамперед йдеться про підготовку стратегічних ініціатив щодо посилення ролі конституційного регулювання відповідних процесів. Реалізація відповідних заходів потребуватиме колосальних фінансово-економічних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній вітчизняній науці проблематика щодо тенденції економізації конституційного права, формування конституційної економіки, економічного та фіскального конституціоналізму, економічної конституції, конституціоналізації законодавства у фокусі означених тенденцій набула відображення у працях П. Добродумова, Р. Іванової (Кеменяш), О. Ільницького, О. Лощикіна, М. Орзіха, Н. Пархоменко, М. Савчина, А. Худика та деяких інших вітчизняних дослідників, концептуальний аналіз яких переконливо доводить, що, з одного боку, сутність і зміст сучасної конституції багато у чому залежать від фінансово-економічних чинників, а з другого – стан економічної, фінансової, податкової, банківської та інших систем, реального економічного потенціалу держави значною мірою детермінує спрямованість конституційно-правового регулювання.

Сучасні дослідження доводять, що взаємодія держави, права та економіки набуває особливої важливості в періоди радикальних соціально-економічних і суспільно-політичних перетворень. Про це свідчить досвід так званих нових індустріальних країн, де перехід до ринкової економіки та її стрімкий розвиток відбулися за активної участі та підтримки держави. Фундаментальні

перетворення в економіко-правовій сфері постсоціалістичних держав із усією визначеністю порушують питання щодо необхідності кардинального перегляду функціональної ролі держави в процесах життєзабезпечення суспільства.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що успішний розвиток економіки залежить від досконалості механізму конституційно-правового регулювання господарсько-економічних і бюджетно-фінансових відносин, а також визначення місця та ролі держави в управлінні економічними процесами. Особливою важливою є роль прямого конституційного регулювання економічних відносин. Ці та інші фактори зумовлюють необхідність концептуального аналізу економічного виміру конституційного права та Конституції України.

Мета статті полягає у розкритті концептуальних проблем трансформації конституційного права, Конституції України та конституційного законодавства у контексті доктрини та практики конституційної економіки.

Основні результати дослідження. Провідне місце в системі права будь-якої держави посідає конституційне право. Своєрідність конституційного права полягає насамперед у тому, що воно відіграє основоположну та провідну роль щодо інших галузей права. Це, своєю чергою, визначається відповідним значенням і характером тих суспільних відносин, на регулювання яких спрямоване конституційне право як система. Насамперед це відносини, які є основою суспільного та державного ладу, взаємовідносин людини, громадянського суспільства і держави, здійснення публічної влади, функціонування територіальних громад тощо.

Конституційне право закріплює сутність, форми і структуру держави, правовий статус людини і громадянина, систему органів державної влади та місцевого самоврядування, а також загальний механізм їх функціонування. Конституційно-правові положення та норми є вихідними для усіх і кожної з інших галузей права, які розвивають і конкретизують їх на іншому рівні. Саме тому, що конституція та інші конституційно-правові акти спрямовані на закріплення та регулювання не усіх та не будь-яких суспільних відносин, а лише тих, які визначають головні, докорінні, якісні засади держави та суспільства, конституційне право є фундаментальною та провідною галуззю права кожної окремої країни.

Слід констатувати, що в сучасному світі стрімко підвищується статус конституційного права не лише як фундаменту усієї правової системи суверенних держав, а й у контексті формування глобального конституціоналізму [7]. Конституційно-правова матерія розширюється та об'єкти конституційно-правового регулювання ускладнюються у зв'язку з політологізацією, економізацією, соціологізацією, екологізацією, інформатизацією та іншими тенденціями розвитку конституційного права [1].

Теорія та практика рецепції у конституційному праві [3], у тому числі концепції конституційного регулювання економічних відносин або так званої конституційної економіки (економічної конституції, економічного конституціоналізму) [4, 6, 8–9], а також застосування зарубіжного досвіду конституціоналізації публічних фінансів [10] та формування фіскального конституціоналізму [5] до процесів відновлення України, її фінансово-економічної та соціальної відбудови в умовах російсько-української війни та повоєнної перспективи, конституційного, законодавчого, інституціонального, функціонального, ідеологічного та інфраструктурного забезпечення майбутнього розвитку вітчизняної державності [2] дає змогу зробити низку узагальнень і відповідних висновків.

Насамперед звертаємо увагу на те, що положення чинної Конституції України в аспекті регулювання фінансово-економічних відносин вирізняються фрагментарністю, суперечливістю, розпорошеністю по різних частинах конституційного тексту та надмірною еклектичністю. Значною мірою це детермінувало кризові процеси в економіці, істотно впливаючи на стабільність економічних засад конституційного ладу України, які посилися та загострилися в умовах російсько-української війни.

В сучасних умовах необхідність забезпечення стабільності конституційного ладу України набуває особливо важливого значення. Від стану економічної та фінансової систем, реального фінансово-економічного потенціалу держави значною мірою залежать зміст і спрямованість вітчизняного конституційно-правового регулювання. Взаємодія держави, права, економіки та фінансів набуває особливої значущості в періоди радикальних соціально-економічних і суспільно-політичних перетворень. Про це свідчить досвід так званих нових індустріальних країн, де перехід до ринкової

економіки та її стрімкий розвиток відбулися за активної участі та підтримки держави. Фундаментальні перетворення в економіко-правовій сфері постсоціалістичних держав із усією визначеністю порушують питання щодо необхідності кардинального перегляду ролі держави і місця органів публічної влади в процесах життєзабезпечення суспільства.

Варто зазначити, що в конституціях зарубіжних держав економічні відносини та публічні фінанси (по суті, «конституційна економіка», або так звана економічна конституція) у вигляді виокремлених структурних частин доволі детально регламентуються в Австрії (розділ V «Контроль за розрахунковою і фінансовою діяльністю»), Албанії (частина XIII «Державні фінанси»), Бельгії (частина V «Фінанси»), Греції (глава VI «Оподаткування і управління фінансами»), Естонії (розділ VIII «Фінанси і державний бюджет»), Іспанії (розділ VII «Економіка і фінанси»), Кіпру (частина XI «Положення про державні фінанси»), Косово (глава 9 «Економічні відносини»), Литви (глава XI «Фінанси і державний бюджет»), Люксембургу (глава VIII «Про фінанси»), Мальти (глава IX «Фінанси»), Молдови (розділ IV «Національна економіка і публічні фінанси»), Польщі (розділ X «Публічні фінанси»), Португалії (розділ IV «Фінансова і фіскальна системи»), Румунії (частина IV «Економіка і публічні фінанси»), Сербії (частина третя «Економіка і державні фінанси»), Словенії (розділ VI «Публічні фінанси»), Туреччини (частина IV «Фінансові та економічні положення»), Фінляндії (глава VII «Державні фінанси»), Швейцарії (глава III «Фінансовий устрій»), Швеції (глава IX «Фінансова влада»), Чорногорії (частина четверта «Економічний порядок») тощо.

Аналіз відповідних конституційних правоположень свідчить, що системне конституційне регулювання фінансових економічних відносин є своєрідним мегатрендом сучасного конституціоналізму в Європі. Унаслідок цього існує ціла система факторів, які зумовлюють необхідність кардинального оновлення «економічного блоку» норм Конституції України у частині щодо конституційної економіки та публічних фінансів.

Насамперед варто звернути увагу на те, що Конституція України лише частково врегулювала ринкові економічні основи права власності та тенденцій його розвитку. Водночас практика конституційного правозастосування постійно стикається з сучасними економічними проблемами і різними аспектами правового регулювання власності (види, функції, статус суб'єктів, правовий режим об'єктів тощо).

Україна, поряд з іншими постсоціалістичними державами, має в минулому вкрай суперечливий досвід побудови економічного ладу на основі соціалістичних ідей. У Конституції України відображаються основні моделі власності, що сформувалися в державах, які традиційно підтримують капіталістичні способи виробництва і розподілу благ, і пов'язані з ними ідеї приватної власності. Як наслідок, виникає ряд глобальних суспільних суперечностей, які можна охарактеризувати як проблеми «постсоціалізму».

Такі суперечності виникають, зокрема, при закріпленні права власності в тексті Конституції як конституційної цінності та фундаментального інституту конституційного ладу; визначенні меж його реалізації; розмежування приватних і публічних інтересів, політичної та економічної влади; правовому регулюванню власності в цивільному обороті й поза цивільним оборотом тощо. Як наслідок, склалася соціально-економічна модель, яка характеризується вкрай несправедливим розподілом національного доходу, надмірним соціальним розшаруванням.

Слід назвати і зовнішній вплив на економічний суверенітет, неефективний захист права власності, високий рівень корупції, значна частка тіньової економіки. Ці та інші проблеми, що знаходяться на стику функціонування конституційного права і економічної системи суспільства, являють собою основні виклики і загрози не тільки економічній безпеці держави, а й стабільності всього конституційного ладу. У зв'язку з цим виникає необхідність забезпечення в конституційному регулюванні такого балансу свободи, влади і власності, за якого політична влада повинна бути відділена від економічної, що і стане гарантією діяльності публічної влади в інтересах усього суспільства, а не окремих осіб.

У зв'язку з цим актуалізується питання щодо виділення у Конституції окремого розділу «Публічна власність», яким би закріплювався статус публічної власності. Публічна власність таким чином мала б визначатися економічною основою держави, її функцій та сталого розвитку. З точки зору конституційної теорії та практики це означає визначення власності не лише як економічної категорії, а й як фундаментальної конституційної цінності, установлення типу власності, який під-

тримує і захищає держава, зумовленості форм і видів публічної власності та принципів їх регулювання в поточному законодавстві. Це має особливе значення в системі конституційного регулювання з позиції обґрунтування взаємозв'язку з владою народу.

Цей концептуальний підхід базується на поєднанні та співвіднесенні систем публічної власності, конституціоналізму, конституційного ладу та конституційного регулювання. Він дає змогу розмежувати механізми конституційно-правового, цивільно-правового, господарсько-правового регулювання публічної власності та захисту відповідних суб'єктивних конституційних прав людини, оскільки недостатня реалізація такого поділу в чинному законодавстві породжує глибокі суперечності в реалізації ряду основ конституційного ладу. Серед них – суперечності приватно-правових форм і публічної природи державної і муніципальної власності; цивілістичної тріади власності (володіння, користування та розпорядження) та системи конституційних прав і обов'язків у економічній сфері тощо.

Так, зокрема, механізм конституційного регулювання власності утворює закріплена в суспільстві система правових засобів здійснення публічної влади, а також економічної влади суб'єктів власності над матеріальними благами. У першому випадку це система функцій, які належать народу як джерелу влади та єдиному носієві суверенітету; у другому – система економічних прав і обов'язків.

Звідси, механізм конституційного регулювання власності ширше цивільно-правового, оскільки охоплює: категорії суверенітету і влади народу, конституційної економіки, економічних основ конституційного ладу; економічні, соціальні, природоохоронні та інші права, статус України як соціальної держави, що функціонує на принципах сталого розвитку тощо.

Враховуючи, що за своїми формою та функціями конституційне регулювання власності – це прямий вплив на соціально-економічні відносини за допомогою системи конституційних норм з метою їх упорядкування, охорони та розвитку, його специфіка полягає головним чином у тому, що для впливу на структурні елементи публічної власності необхідні різні за своїм змістом правові засоби. Як саме конституційне регулювання, так і комплексне регулювання власності, ґрунтується передусім на закріпленні: правового статусу суб'єктів, правового режиму об'єктів, змісту власності і лише потім їх деталізації в чинному законодавстві. Тобто доцільно розрізняти механізми конституційно-правового та цивільно-правового регулювання власності, оскільки в їх основі лежать різні правові ідеї і методи регулювання.

Також розвиток Конституції України свідчить про необхідність закріплення у ній окремого розділу «Публічні фінанси». Такий підхід зумовлюється, з одного боку, вкрай фрагментарним регулюванням фінансових відносин у чинній Конституції України, так і, з другого – тими тенденціями, які відбуваються у сфері публічних фінансів у сучасних демократичних державах та світі в цілому. Вперше в історії європейського конституціоналізму до такого способу регламентування публічних фінансів вдався німецький конституцієдавець. В Основному законі Федеративної Республіки Німеччина є розділ Х «Фінанси», який викладено у формі детальних зобов'язань держави у сфері публічних фінансів. Наслідуючи цей досвід, у багатьох сучасних державах конституційна регламентація публічних фінансів здійснюється за двома напрямками: це створення матеріальних гарантій ефективності держави і запобігання при цьому її сваволі. Така регламентація має бути спрямованою на гармонізацію цих двох конституційних цінностей. Насамперед фінансова система має бути побудована так, щоб гарантувати формування, накопичення і збереження заощаджень, а також застосування фінансових коштів, необхідних для сталого економічного і соціального розвитку, що значною мірою відкликатиметься на злободенні проблеми та виклики соціально-економічного життя сучасної України, а також відповідатиме тенденціям сталого розвитку у провідних державах світу.

Загалом, традиція конституційної регламентації фінансових відносин була закладена ще на першому етапі розвитку світового конституційного розвитку. Сучасні економісти та конституціоналісти доводять, що саме із фінансовими інститутами, зокрема, з інститутами податків і державного бюджету, точніше – з їх демократизацією, слід пов'язувати зародження конституціоналізму. Підтвердженням тому, зокрема, є конституційні акти Великої Британії.

Однак конституційно-правовий зміст інституту публічних фінансів пояснюється не тільки його значущістю в будь-якій державі. Вона зумовлена і тим, що особливо важливу роль правове регулювання інституту публічних фінансів і фінансової системи держави має в конституційній державі, оскільки таке регулювання відповідно до принципів правової демократичної соціальної держави колосально збільшує можливості практичного здійснення цих принципів.

Висновки. Отже, виділення в Конституції окремих розділів «Публічна власність» і «Публічні фінанси» вказуватиме не тільки на особливе конституційне значення відповідних інститутів, а й їх аксіологічний, синергетичний, функціонально-телеологічний зв'язок із принципами конституційного ладу.

Зарубіжний досвід конституційної економіки свідчить, що більшість конституцій спочатку регулювали фінансово-економічні відносини доволі фрагментарно. У міру розвитку конституціоналізму конституціоналізація інститутів публічної власності та публічних фінансів посилювалася: конституційне регулювання у цій сфері ставало з часом все більш деталізованим і розгалуженим, а отже, і об'ємним та функціональним. У зв'язку з цим звертаємо увагу на необхідність поглиблення деталізації конституційного регулювання публічної власності та публічних фінансів. На сучасному етапі розвитку конституціоналізму це пояснюється дією тенденцій економізації конституційного права, що зумовлює зростання як важливості, так і складності фінансово-економічних відносин і їх юридичної регламентації. У цьому контексті виділення у структурі Конституції України окремих розділів про публічну власність і публічні фінанси значною мірою відкликатиметься на тенденції розвитку сучасного конституціоналізму.

Список використаних джерел

1. Батанов О. В. Конституційне право у сучасному світі: основні напрями та форми розвитку. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 7. С. 32–42.
2. Батанов О. В. Розвиток Конституції України та повоєнне економічне відновлення України: ідеї, принципи, інструментарій. *Відновлення та розвиток України: ідеї, правові засади, інструментарій*: матеріали міжнар. круглого столу (Ужгород, 26 грудня 2022 р.). Ужгород: УЖНУ, 2022. С. 12–34.
3. Верлос Н. В. Рецепція у конституційному праві: досвід компаративного аналізу: монографія. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 365 с.
4. Іванова Р. Ю. Конституційна економіка як механізм організації правової демократичної держави: монографія. Київ: Ін Юре, 2017. 184 с.
5. Ільницький О. Фіскальний конституціоналізм як нормативний механізм євроінтеграції у сфері фінансової політики. *Український часопис конституційного права*. 2022. № 3. С. 81–90.
6. Лоцихін О. М. Конституційна економіка та економічні функції сучасної держави в умовах глобалізації: концептуальний аспект. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*. 2018. № 26(2). С. 239–246.
7. Львова Є. Глобальний конституціоналізм: теоретичні підходи та правові виклики до формування (ідеологія та концепт): монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 294 с.
8. Приходько О. В. Публічно-приватне партнерство в аспекті конституційної економіки: дис. ... д-ра філос. за спец. 081. Харків, 2021. 236 с.
9. Савчин М. В. Конституційний лад України та економічний конституціоналізм. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 96–100.
10. Худик А. М. Конституціоналізація публічних фінансів: зарубіжний досвід та українська модель: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2020. 266 с.

References

1. Batanov O. V. (2003) Konstytutsiine pravo u suchasnomu sviti: osnovni napriamy ta formy rozvytku. *Biuletyn Ministerstva yustytzii Ukrainy*. № 7. S. 32–42.
2. Batanov O. V. (2022) Rozvytok Konstytutsii Ukrainy ta povoiennne ekonomichne vidnovlennia Ukrainy: idei, pryntsyipy, instrumentarii. *Vidnovlennia ta rozvytok Ukrainy: idei, pravovi zasady, instrumentarii: materialy mizhnar. kruhloho stolu, m. Uzhhorod, 26 hrudnia 2022 r.* Uzhhorod: UZhNU. S. 12–34.
3. Verlos N. V. (2020) Retseptsiia u konstytutsiinomu pravi: dosvid komparatyvnoho analizu: monohrafiia. Zaporizhzhia: Vydavnychyi dim «Helvetyka». 365 s.
4. Ivanova R. Yu. (2017) Konstytutsiina ekonomika yak mekhanizm orhanizatsii pravovoi demokratychnoi derzhavy: monohrafiia. Kyiv: In Yure. 184 s.
5. Ilnytskyi O. (2022) Fiskalni konstytutsionalizm yak normatyvnyi mekhanizm yevrointehratsii u sferi finansovoi polityky. *Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava*. № 3. S. 81–90.
6. Loshchykhin O. M. (2018) Konstytutsiina ekonomika ta ekonomichni funksii suchasnoi derzhavy v umovakh hlobalizatsii: kontseptualnyi aspekt. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*. № 26(2). S. 239–246.
7. Lvova Ye. (2019) Hlobalnyi konstytutsionalizm: teoretychni pidkhody ta pravovi vyklyky do formuvannia (ideolohiia ta kontsept): monohrafiia. Odesa: Feniks. 294 s.

8. Prykhodko O. V. (2021) Publichno-pryvatne partnerstvo v aspekti konstytutsiinoi ekonomiky: dys. ... d-ra filos. za spets. 081. Kharkiv. 236 s.
9. Savchyn M. V. (2010) Konstytutsiyniy lad Ukrainy ta ekonomichnyi konstytutsionalizm. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 4. S. 96–100.
10. Khudyk A. M. (2020) Konstytutsionalizatsiia publichnykh finansiv: zarubizhnyi dosvid ta ukrainska model: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.02. Kyiv. 266 s.

Батанов О. В. Тенденції розвитку конституційного права та проблеми трансформації Конституції України у вимірі конституційної економіки

Розглянуто проблеми трансформації Конституції України в контексті теорії та практики конституційної економіки. Досліджено проблему конституціоналізації економічних відносин. Встановлено, що процес конституціоналізації публічної власності, публічних фінансів та інших економічних відносин пов'язаний з істотним розширенням впливу конституцій на процеси соціально-економічного розвитку соціуму. Доведено, що власність, фінанси, податки, бюджет, банківська система є категоріями конституційного права з огляду на міру свободи індивіда та межі повноважень інститутів публічної влади у сфері економіки.

Обґрунтовано необхідність поглиблення деталізації конституційного регулювання публічної власності та публічних фінансів шляхом виділення у структурі Конституції України окремих розділів про публічну власність та публічні фінанси. Це, на думку автора, значною мірою відкликатиметься на тенденції розвитку сучасного конституціоналізму.

Ключові слова: конституційна економіка, економічний конституціоналізм, конституціоналізація, конституція, публічна власність, публічні фінанси, держава, права людини, конституційний лад, економічні функції держави, фіскальний конституціоналізм, конституційне регулювання, конституційні цінності, демократія, публічна влада, трансформація законодавства.

Batanov O. V. Trends in the development of constitutional law and problems of the transformation of the Constitution of Ukraine in the dimension of constitutional economy

The problems of the transformation of the Constitution of Ukraine in the context of the theory and practice of constitutional economics are considered. The problem of constitutionalization of economic relations is studied. The analysis of foreign experience shows that the successful development of the economy depends on the perfection of the mechanism of constitutional and legal regulation of economic and budget-financial relations, as well as the determination of the place and role of the state in the management of economic processes. The role of direct constitutional regulation of economic relations is particularly important. These and other factors determine the need for a conceptual analysis of the economic dimension of constitutional law and the Constitution of Ukraine.

It was established that the process of constitutionalization of public property, public finances and other economic relations is connected with a significant expansion of the influence of constitutions on the processes of socio-economic development of society. It is proved that property, finances, taxes, the budget, the banking system are categories of constitutional law in view of the degree of freedom of the individual and the limits of the powers of institutions of public power in the sphere of economy.

The need to allocate separate sections «Public Property» and «Public Finances» in the Constitution of Ukraine is substantiated. According to the author, this will indicate not only the special constitutional significance of the relevant institutions, but also their axiological, synergistic, functional-teleological connection with the principles of the constitutional order.

The foreign experience of constitutional economics shows that most constitutions initially regulated financial and economic relations quite fragmentarily. As constitutionalism developed, the constitutionalization of institutions of public property and public finance intensified. Constitutional regulation in this area became over time more and more detailed and branched, and therefore voluminous and functional. In this regard, we draw attention to the need to deepen the detailing of the constitutional regulation of public property and public finances. At the current stage of the development of constitutionalism, this is explained by the effect of the trends of economization and internationalization of constitutional law, which leads to the growth of both the importance and complexity of financial and economic relations and their legal regulation.

In this context, the allocation of separate chapters on public property and public finances in the structure of the Constitution of Ukraine will largely reflect the development trends of modern constitutionalism.

Key words: constitutional economy, economic constitutionalism, constitutionalization, constitution, public property, public finances, state, human rights, constitutional order, economic functions of the state, fiscal constitutionalism, constitutional regulation, constitutional values, democracy, public power, transformation of legislation.

DOI: 10.33663/2524-017X-2023-14-139-144